

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME’YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

**POLIMER VA POLIMER TARKIBLI QURILISH
MATERIALLARI, BUYUMLARI VA KONSTRUKSIYALARI.
XAVFSIZLIK GIGIYENIK TALABLARI**

**O‘zbekiston Respublikasining
0176-04 - sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Toshkent – 2004

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME’YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

«TASDIQLAYMAN»

**O‘zbekiston Respublikasining
Davlat bosh sanitariya vrachi**

_____ B. NIYAZMATOV

30-noyabr 2004-yil

**POLIMER VA POLIMER TARKIBLI QURILISH
MATERIALLARI, BUYUMLARI VA KONSTRUKSIYALARI.
XAVFSIZLIK GIGIYENIK TALABLARI**

**O‘zbekiston Respublikasining
0176-04 - sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Toshkent – 2004

1. Qo'llanish sohasi

1.1 “Polimer va polimer tarkibli qurilish materiallari, buyumlari va konstruksiyalari” sanitariya qoidalari va me'yorlari binolar va inshootlar qurilishida polimer materiallarni aholi salomatligi uchun xavfsiz qo'llash bo'yicha gigiyenik talablarni belgilaydi.

1.2 Ushbu Sanitariya qoidalari O'zbekiston Respublikasining “Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida”gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasining “Davlat sanitariya nazorati to'g'risida”gi Qonuni, “Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida”gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 8-apreldagi 147-sonli “Davlat sanitariya nazorati samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori asosida ishlab chiqilgan.

1.3 Sanitariya qoidalari davlat ijro etuvchi hokimiyat organlari va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari, loyihalash va qurilish tashkilotlari, korxonalar va tashkilotlar, muassasalar va boshqa yuridik shaxslar (keyingi o'rinlarda tashkilotlar deb ataladi), mansabdor shaxslar va fuqarolar - faoliyati PQM ishlab chiqish va ishlab chiqarish, binolar va inshootlarni loyihalash, qurish, ulardan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan yuridik shaxs tashkil etmagan tadbirkorlar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi hududiga import qilinadigan polimer qurilish materiallarini olib kirishni amalga oshiruvchi tashkilotlar va xususiy tadbirkorlar, davlat va idoraviy sanitariya-epidemiologiya nazoratini amalga oshiruvchi tashkilotlar uchun mo'ljallangan.

2. Normativ havolalar

Ushbu Sanitariya qoidalarida quyidagi hujjatlarga havolalardan foydalanilgan:

2.1. O'zbekiston Respublikasining 1996-yil 29-avgustdagi 265-I-sonli “Fuqarolar sog'lig'ini muhofaza qilish to'g'risida”gi Qonuni

2.2 O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 3-iyundagi 657-XII-sonli “Davlat sanitariya nazorati to'g'risida”gi Qonuni

2.3. O'zbekiston Respublikasining 1996-yil 26-apreldagi “Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish to'g'risida”gi Qonuni

2.4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 8-apreldagi 147-sonli “Davlat sanitariya nazoratining samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qarori

2.5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Majburiy sertifikatlashtirilishi lozim bo'lgan mahsulotlar ro'yxatini, sertifikatlashtirish tartibini, xavfsizligi tasdiqlanishi talab etiladigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish va uning hududidan olib chiqish tartibini tasdiqlash to'g'risida”gi 2004-yil 6-avgustdagi 318-son qarori

2.6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 1998-yil 2-martdagi “Sanitariya qonunchiligini buzganlik uchun javobgarlikni kuchaytirish to‘g‘risida”gi farmoni

2.7. SanQvaM №0015-94. O‘zbekiston Respublikasi hududida aholi punktlari atmosfera havosidagi ifloslantiruvchi moddalarning ruxsat etilgan maksimal konsentratsiyalari (REMK) ro‘yxati

2.8. SanQvaM №0029-94 Radiatsiya xavfsizligi bo‘yicha sanitariya me‘yorlari va qoidalari

3. Atamalar va ta’riflar

Ushbu Sanitariya qoidalarida quyidagi asosiy atamalar va tushunchalar qo‘llaniladi:

Polimer qurilish materiallari (bundan buyon matnda PQM deb yuritiladi) - sintetik yuqori molekulyar birikmalardan bog‘lovchi sifatida foydalanib olingan qurilish materiallari.

PQMni gigiyenik baholash - inson salomatligi uchun xavfsiz bo‘lgan PQMni qo‘llashni ta’minlash maqsadida modellashtirilgan sharoitlarda, tabiiy sharoitlarda, eksperimental xonalarda o‘tkaziladigan tadqiqotlar majmuasi (sanitariya-kimyoviy, toksikologik, fizik-gigiyenik va boshqalar).

ITH ekspertizasi, ularni ishlab chiqarish va qo‘llash sharoitlarini baholash (ishlab chiqarishga qo‘yishda).

PQMni modellashtirilgan sharoitlarda tadqiq qilish - real ekspluatatsiya sharoitlari modeli yordamida tadqiq qilish.

Tabiiy sharoitdagi tadqiqotlar - inson yashaydigan tabiiy obyektlarda PQMni o‘rganish.

Eksperimental xonalardagi tadqiqotlar - odam yashamaydigan tabiiy obyektlarda PQMni o‘rganish.

Sanitariya-kimyoviy tekshiruvlar PQM - polimer qurilish materiallaridan ajralib chiqadigan zararli uchuvchan moddalarni havo muhitida sifat va miqdoriy aniqlash.

Toksikologik tadqiqotlar PQM - moddalarning organizmga mumkin bo‘lgan salbiy ta’sirini aniqlash maqsadida laboratoriya hayvonlarida o‘tkaziladigan tadqiqotlar.

Xonalarning mikroiqlimi - insonning issiqlikni his qilishiga sabab bo‘ladigan muhit holati.

Havo almashinish karraligi - berilayotgan (olib ketilayotgan) havo hajmining vaqt birligi ichida berilgan xona hajmiga nisbati.

Aholi yashaydigan joylarning atmosfera havosi uchun kimyoviy moddalarning ruxsat etilgan maksimal konsentratsiyalar (REMK) - moddalarning

aholi salomatligiga bevosita yoki bilvosita salbiy ta'sir ko'rsatmasligini ta'minlovchi mezon.

Elektrostatik maydonning kuchlanganlik darajasi polimer materiallarning elektrlanuvchanlik darajasini tavsiflovchi fizik konstantadir.

Polning issiqlik o'zlashtirish ko'rsatkichi materialning issiqlikni yutish qobiliyatini tavsiflovchi fizik konstantadir.

PQM to'yinganligi - polimer materialning ochiq yuzasi maydonining m^2 da xonalar hajmining m^3 ga nisbati.

Radiatsiyaviy xavfsizlik - ionlashtiruvchi nurlanish kattaligining dozaviy chegaralari.

4. Umumiy qoidalar

4.1. Sanitariya qoidalari barcha turdagi konstruksion, pardoqlash, issiqlik izolyatsiyasi, gidroizolyatsiya, tom yopish polimer materiallari, shovqin-tebranishni yutuvchi materiallar, lak-bo'yoq va yelim kompozitsiyalari bo'yicha PQMning inson salomatligi uchun xavfsizligini ta'minlovchi gigiyenik talablarni o'z ichiga oladi. PQMning inson salomatligi uchun xavfsizligini ta'minlovchi gigiyenik talablar ushbu materiallar yoki buyumlar ishlab chiqariladigan me'yoriy hujjatlarda aks ettirilishi kerak.

4.2. Barcha turdagi polimer materiallar, buyumlar, konstruksiyalarni loyihalash, tayyorlash va qo'llashda sanitariya qoidalariga rioya qilinishi kerak.

5. Polimer qurilish materiallariga qo'yiladigan gigiyenik talablar

5.1. Polimer qurilish materiallari binolarni foydalanishga topshirish paytiga kelib xonada ruxsat etilgan me'yordan ortiq o'ziga xos hid hosil qilmasligi kerak.

5.2. Polimer qurilish materiallari atrof-muhitga uchuvchan moddalarni inson organizmiga bevosita yoki bilvosita salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan miqdorda chiqarmasligi kerak (barcha chiqarilayotgan moddalarning birgalikdagi ta'sirini hisobga olgan holda).

Ulardan foydalanish davrida polimer qurilish materiallaridan xonalar havosiga 1-xavflilik sinfiga mansub kimyoviy moddalar ajralib chiqmasligi kerak. PQMdan ajralib chiqadigan boshqa moddalarning miqdori ruxsat etilgan chegaraviy konsentratsiyalardan (aholi yashaydigan joylar atmosfera havosining o'rtacha -yillik konsentratsiyalari) oshmasligi kerak.

Polimer qurilish materiallaridan ta'sir summatsiyasiga ega bo'lgan bir nechta zararli kimyoviy moddalarni ajratib olishda ularning REMKiga konsentratsiya nisbatlarining yig'indisi birdan oshmasligi kerak.

5.3. Polimer qurilish materiallari davolash-profilaktika, sanatoriy-kurort, bolalar, maktabgacha ta'lim muassasalari, maktab va boshqa shu kabi binolarning ichki qismini pardoqlashda polimer qurilish materiallari mikroflora (ayniqsa,

patogen) rivojlanishini rag'batlantirmasligi va nam dezinfeksiyaga chidamli bo'lishi kerak.

5.4. Xonalardan foydalanish sharoitida polimer materiallar yuzasidagi elektrostatik maydon kuchlanganligi darajasi 15,0 kV/m dan oshmasligi kerak (havoning nisbiy namligi 30-60% bo'lganda).

5.5 Polimer qurilish materiallari xonalarning mikroiklimini yomonlashtirmasligi kerak.

Polimer materiallar bilan qoplangan pollarning issiqlik faolligi ko'effitsienti turar-joy, bolalar va davolash-profilaktika binolarining asosiy xonalari uchun 10 kkal/m² soat gradus^{1/2} dan, jamoat binolarining asosiy xonalari uchun esa 12 kkal/m² soat gradus^{1/2} dan oshmasligi lozim.

5.6. Ionlashtiruvchi nurlanishning intensivligi aholi uchun belgilangan samarali dozadan oshmasligi kerak (yiliga 1 m³).

5.7. Polimer qurilish materiallarining rangi va fakturasi estetik va fiziologik-gigiyenik talablarga javob berishi kerak.

6. Polimer qurilish materiallarini gigiyenik baholash va normativ-texnik hujjatlar loyihalarini kelishish

6.1. Polimer qurilish materiallari faqat O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlangan uslublar va O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi bilan kelishilgan boshqa hujjatlar bo'yicha o'tkazilgan ularning gigiyenik baholanishi natijalari asosida qurilishda qo'llanilishiga ruxsat berilishi mumkin.

PQMni gigiyenik baholash sanitariya-kimyoviy, toksikologik, fiziologik-gigiyenik tadqiqotlar, laboratoriya va tabiiy sharoitlarda odamlarda o'tkazilgan kuzatuvlar natijalariga asoslanadi.

Tadqiqotlar hajmi har bir aniq holatda polimer materialning retsepturasi, qo'llanilish sohasi va sharoitlariga qarab belgilanadi. Kengaytirilgan tadqiqot sxemasi bolalar, turar-joy va davolash-profilaktika binolari qurilishi uchun mo'ljallangan PTMni gigiyenik baholashda qo'llaniladi.

6.2. Gigiyenik baholash natijalari bo'yicha polimer qurilish materiallarini qo'llash shartlari aniqlanadi: chegaraviy to'yinganlik, materialdan moddalar migratsiyasini chegaraviy-ruxsat etilgan konsentratsiyagacha pasaytirish muddati, havo harorati va namligi, me'yoriy-texnik hujjatlarga va materiallarni qo'llash bo'yicha yo'riqnomaga kiritiladigan xonalarning havo almashinuvi karraligi.

6.3. Ikkilamchi resurslar va ishlab chiqarish chiqindilaridan tayyorlangan polimer materiallar yangi materiallar sifatida gigiyenik baholanishi kerak.

6.4. PQMni gigiyenik baholash asosida O'zR Sog'liqni saqlash vazirligining mavjud qoidalariga muvofiq gigiyenik xulosa beriladi. PQMni

gigiyenik baholash bo'yicha tadqiqotlarni amalga oshiruvchi tashkilotlar O'zbekiston Respublikasi davlat sanitariya-epidemiologiya xizmatining attestatsiya tizimida attestatsiyadan o'tkazilishi kerak. Ular tadqiqotlarning sifati va ishonchliligi uchun javobgardirlar.

6.5. Gigiyenik sertifikat gigiyenik xulosa bilan birgalikda O'zR sertifikatlashtirish milliy tizimining rahbariy hujjatlariga muvofiq beriladi. YSMga gigiyenik sertifikat berish huquqiga faqat O'zstandart Agentligi tomonidan texnik kompetentlik va mustaqillik bo'yicha akkreditatsiya qilingan sinov laboratoriyalari (Markazlar) ega.

6.6 Qurilishda qo'llash uchun mo'ljallangan polimer materiallarga me'yoriy-texnik hujjatlar va texnologik hujjatlar loyihalari gigiyenik ekspertizadan o'tkazilishi va davlat sanitariya nazorati organlari bilan kelishilishi kerak.

6.7. PQMning normativ-texnik va ekspluatatsiya hujjatlarida inson salomatligi uchun xavfsizlikni ta'minlovchi talablar aks ettirilishi lozim, xususan:

qo'llash sohasi va shartlari aniq belgilangan;

retseptura, monomerlarning qoldiq miqdori, ruxsat etilgan aralashmalar (turlari, miqdori) ko'rsatilgan;

sanitariya-gigiyena tavsifi, shu jumladan tarkibiy qismlarning atrof-muhitga migratsiya ko'rsatkichlari keltirilgan;

mahsulotning gigiyenik jihatdan ahamiyatli ko'rsatkichlari va xususiyatlarini nazorat qilish qoidalari va usullari aks ettirilgan;

saqlash va tashish sharoitlariga qo'yiladigan talablar ko'rsatilgan;

yorliq aniqlandi.

7. Polimer qurilish materiallarini tayyorlash va markirovkalashga qo'yiladigan gigiyenik talablar

7.1. Polimer materiallarni tayyorlash normativ-texnik hujjatlar, retseptura va texnologik reglamentlarga qat'iy rioya qilgan holda amalga oshirilishi kerak, ular asosida ijobiy gigiyenik baho olgan va davlat sanitariya nazorati organlari bilan kelishilgan mahsulot namunalari tayyorlangan.

Texnologik reglamentlar va retseptura har bir alohida korxona uchun polimer materialning har bir turi uchun ishlab chiqiladi.

7.2. Davlat sanitariya nazorati organlari bilan kelishmasdan turib polimer materiallar ishlab chiqarish retsepturasi va texnologik reglamentlarini o'zgartirishga yo'l qo'yilmaydi.

7.3. Polimer materiallar va ulardan tayyorlangan buyumlar tovar markirovkasiga ega bo'lishi kerak, unda quyidagilar ko'rsatiladi: tayyorlovchi korxonaning nomi va joylashgan joyi, mahsulot ishlab chiqarilayotgan ITD, tayyorlangan sanasi, gigiyenik xulosaning raqami va berilgan sanasi, shuningdek

uni bergan davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazining nomi, texnik nazorat belgisi.

7.4. Har bir PQM partiyasi yoki har bir qadoqlash joyi qo'llash bo'yicha batafsil yo'riqnoma bilan birga bo'lishi kerak, unda materialning to'liq nomi, uning qo'llanilish sohasi va aniq qo'llanilish shartlari ko'rsatiladi.

8. Polimer materiallarni sanitariya-gigiyena talablariga bog'liq holda qo'llash sohasi

8.1. PQM qo'llanilganda, ularga qo'yiladigan sanitariya-gigiyena talablariga qarab, gigiyenik xulosaga amal qilish lozim.

8.2. Bino va inshootlarning ekspluatatsion-funksional vazifalari, ularda odamlarning bo'lish davomiyligi va ularning fiziologik holatini hisobga olgan holda bino va inshootlarning quyidagi turlari qabul qilingan:

A turi - turar-joy binolari. Bolalar maktabgacha tarbiya muassasalari. Bolalar uylari. Davolash-profilaktika muassasalari. Nogironlar va qariyalar uylari. Sanatoriyalar. Dam olish muassasalari. O'quv yurtlari. Yopiq sport inshootlari. Boshqaruv binolari, sanoat korxonalari va boshqa B, C turdagi obyektlarda odamlar doimiy bo'ladigan xizmat xonalari.

B turi - oziq-ovqat sanoati, savdo va umumiy ovqatlanish korxonalari. Mehmonxonalar Sanoat mollari do'konlari. Aloqa korxonalari. Maishiy xizmat korxonalari. Madaniy-tomosha va boshqa obyektlar. Boshqaruv binolari.

C turi - sanoat korxonalari, yordamchi va maishiy xonalar va inshootlar. Omborlar. Garajlar.

8.3. Polimer materiallarni xonalarda ekspluatatsiya qilishning harorati, namligi, havo almashinuvi va boshqa sharoitlari aniqlanadi va o'tkazilgan modellashirilgan, eksperimental, tabiiy tadqiqotlar asosida ITH va gigiyenik xulosada belgilanadi.

8.4. Import qilinadigan polimer qurilish materiallariga gigiyenik xulosa rasmiylashtirilgan yoki ishlab chiqaruvchi mamlakat rasmiy organining O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati departamenti tomonidan tan olinadigan sertifikatini taqdim etilgan bo'lishi kerak.

9. Sanitariya qoidalari bajarilishini nazorat qilish

9.1. Davlat organlari, shuningdek, barcha korxonalar, muassasalar va tashkilotlar, kooperativlar, mansabdor shaxslar va fuqarolar tomonidan Sanitariya-gigiyena qoidalari va normalariga rioya etilishi ustidan davlat sanitariya nazorati O'zbekiston Respublikasi sanitariya-epidemiologiya xizmati organlari va muassasalari zimmasiga yuklatilgan.

9.2. Polimer materiallarning gigiyena talablariga muvofiqligi va sanitariya qoidalariga rioya etilishi ustidan muntazam ishlab chiqarish, laboratoriya nazorati

polimer materiallarni ishlab chiqaruvchi va qo‘llovchi mulkchilik shaklidan qat’i nazar korxonalar, tashkilotlar va birlashmalar tomonidan amalga oshiriladi.

9.3. Sanitariya-gigiyena va sanitariya-epidemiya qarshi qoida va me’yorlarni buzish O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoniga muvofiq intizomiy, ma’muriy yoki jinoiy javobgarlikka sabab bo‘ladi.

9.4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati organlari har yili, zarur hollarda esa boshqa muddatlarda polimer materiallar ishlab chiqarishda sanitariya-gigiyena talablariga rioya etilishi bo‘yicha korxonalarni tanlab tekshirishni amalga oshiradilar. Ko‘rsatilgan talablar korxonalar tomonidan buzilgan taqdirda materiallar chiqarilishi to‘xtatilishi yoki taqiqlanishi mumkin.

9.5. Polimer materiallarni tayyorlashda gigiyenik reglamentlar buzilgan taqdirda tayyorlangan partiya yaroqsiz deb hisoblansin, reglamentlar buzilishi bartaraf etilgunga qadar uni ishlab chiqarish to‘xtatilsin.

10. Sanitariya qoidalariga rioya etilishi uchun javobgarlik

10.1. Sanitariya qoidalariga rioya etilishi uchun javobgarlik ishlab chiqaruvchiga, mahsulotni qo‘llaydigan tashkilotga yuklatiladi.

10.2. Mazkur Qoidalarga rioya etilishini nazorat qilish O‘zbekiston Respublikasi davlat sanitariya-epidemiologiya xizmati organlari va muassasalari zimmasiga yuklatiladi.